

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук ЯРОВОГО ВАДИМА ФЕДОРОВИЧА
на дисертаційну роботу Лохман Наталі Володимирівни на тему:
«Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств: теорія,
методологія, практика», представлену на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та
управління підприємствами (за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми, мета та завдання дисертаційного дослідження

Дослідження розвитку підприємств в Україні дозволило визначити, що суттєву роль у цьому процесі відіграє інноваційна діяльність. Інтенсивний розвиток інноваційно орієнтованих підприємств в сучасних умовах забезпечує основу стійкого економічного росту регіону та країни. В Україні для реалізації політики інноваційного розвитку є в наявності необхідні передумови, серед яких слід назвати науково-технічні, кадрові, інформаційні та інші.

Сучасний стан інноваційного розвитку в Україні засвідчує активність суб'єктів підприємницької діяльності, які вимагають розробки та застосування нових парадигм соціально-економічного зростання. До розв'язання таких надважливих завдань в умовах сьогодення задіяні всі сфери підприємницької діяльності, серед яких вітчизняна туристична галузь.

Активізація розвитку вітчизняної туристичної галузі стане можливим шляхом формування та використання інноваційного потенціалу на підприємствах галузі.

Зважаючи на це, проблема розвитку інноваційного потенціалу на туристичних підприємствах потребує поглибленого дослідження та розробки науково обґрунтованих підходів, моделей та методів, а також практичних рекомендацій щодо їх застосування.

Лохман Н.В. у дисертаційній роботі поставила та вирішила комплекс завдань, які пов'язані з обґрунтуванням теоретичного і методологічного апарату та вибору інструментарію розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання: уточнити сутнісне наповнення поняття інноваційного потенціалу підприємства в ієрархічній системі національної економіки; систематизувати та дослідити аспекти розвитку інноваційного потенціалу підприємств за статичним та динамічним підходами; провести ідентифікацію детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємства; сформулювати теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; удосконалити концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; розробити профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств; запропонувати підхід до визначення статусу туристичних підприємств за

оцінкою їх інноваційного потенціалу; удосконалити методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств; розвинути системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом; удосконалити науково-методичний підхід щодо комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу; адаптувати теоретико-методичні засади когерентності інноваційного потенціалу до інноваційних категорій туристичних підприємств; удосконалити механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; розвинути методичний підхід до прогнозування та дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Актуальність теми дослідження підтверджується також тим, що дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Університету імені Альфреда Нобеля за темою: «Формування механізмів управління підприємствами» (номер державної реєстрації 0115U000062) та Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського за темами: «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки підприємства» (номер державної реєстрації 0115U005055), «Інноваційний розвиток підприємств в умовах постіндустріальної трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0118U006409) та «Інтелектуалізація діяльності підприємств як умова інноваційного розвитку» (номер державної реєстрації 0119U101084).

У рамках зазначених тем за безпосередньою участю дисертанта розроблено системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств згідно з компетентнісним підходом, визначено детермінанти соціально-економічного розвитку інноваційного потенціалу підприємств, побудовано концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, запропоновано інформаційне плато створення інновацій на туристичному підприємстві.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані в дисертації теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими і містять елементи наукової новизни.

Новизна дисертаційної роботи Лохман Н.В. полягає в тому, що в роботі вирішується важлива наукова проблема обґрунтування теоретико-методологічних підходів та розробки практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Автором визначено мету і завдання дослідження, а також окреслено особистий внесок у вирішенні проблеми формування методології розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

В роботі розглянуто широке коло наукових і практичних завдань, реалізація яких дозволила отримати результати, які свідчать про наукову новизну, практичне значення та наявність предмету прилюдного захисту.

Достовірність та обґрунтованість отриманих наукових положень та результатів зумовлюється ефективним використанням автором положень економічної теорії та інноватики, фундаментальних робіт вітчизняних і зарубіжних науковців з питань розвитку інноваційного потенціалу та управління ним на туристичних підприємствах.

Об'єкт, предмет та мета дослідження логічно пов'язані. Об'єктом дослідження є процеси розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади, методичні підходи та практичні рекомендації щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Обґрунтування обраної теми слід вважати змістовним, а коло вирішуваних завдань таким, що сприяє її розкриттю.

Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції мають достатню наукову обґрунтованість, що підтверджується логікою наведених доказів, достатньою аргументованістю, мотивованим використанням теоретичної, практичної і законодавчої бази та науково-обґрунтованих методів економічних досліджень. Для вирішення поставлених наукових завдань у роботі були використані різноманітні підходи та методи, а саме: структурний підхід; процесний підхід; комплексний підхід; методи узагальнення, систематизації, групування, класифікації; аналіз та синтез; наукова дедукція та індукція; абстракція та логічний аналіз; схематичне та графічне зображення; кластерний аналіз; компаративний аналіз; розрахунково-аналітичний та порівняльний методи; економіко-математичні методи; порівняння; кореляційно-регресійний аналіз; програмно-цільовий метод; матричний метод. Застосування сукупності зазначених підходів та методів здійснено логічно, обґрунтовано на високому науковому рівні.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, характеризується достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності положень, висновків та рекомендацій.

3. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

Представлена робота є комплексним дослідженням теоретико-методологічних засад забезпечення розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, вагомим доповненням теорії управління і містить значні напрацювання автора у сфері інноватики. Ознайомлення зі змістом дисертації та авторефератом, працями здобувача дозволило визначити найбільш важливі положення, які характеризуються науковою новизною.

В дисертації вперше:

– сформовано теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (с. 138–140), які поєднують теоретико-методологічну площину, яка включає: постановку

мети, визначення принципів, методів, етапів, характеристику теоретико-методологічної бази, та праксеологічну площину, яка передбачає: моніторинг розвитку інноваційного потенціалу, визначення статусу туристичних підприємств, конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом, комплементацію інноваційних та інвестиційних стратегій, розвиток інноваційного потенціалу через систему моделювання та прогнозування;

– розроблено профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств (с. 151–158), в якому за визначеними фазами розвитку інноваційного потенціалу (старт, прискорення, рекорд, гальмування) запропоновані такі його стадії: формування (передбачає початок освоєння інноваційного потенціалу), накопичення (забезпечує розширення складових та інтенсивності інноваційного потенціалу), дифузія (полягає у інтенсивному застосуванні інноваційного потенціалу), рутинність (визначається переходом від інноваційного до традиційного стану інноваційного потенціалу) та після зміни профілю може мати місце стадія перетворення;

– запропоновано авторський підхід до визначення статусу туристичних підприємств (с. 229–251), виходячи з оцінки рівня розвитку інноваційного потенціалу та спеціально розробленої шкали, що дозволяє встановити такий статус: інноваційний локомотив, інноваційний драйвер, інноваційний форсаж, інноваційний міст, інноваційний вакуум. Визначення інноваційного статусу здійснюється шляхом поєднання методів спліт-аналізу та пул-аналізу, на підставі чого присвоюється статус туристичним підприємствам, визначається їхня характеристика та застосовуються пропозиції щодо вибору підходів, способів і прийомів подальшого розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних підприємств (кайдзен, бенчмаркінг, реінжиніринг, краудсорсинг, рефреймінг);

в дисертації удосконалено:

– підхід до ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємства на підставі моделі П6 (с. 90–122), в якій, на відміну від існуючих, визначені дискретні домінанти: провокатори-передумови, каталізатори-пріоритети, стабілізатори-принципи, де стабілізатори - перепони, активізатори – пропозиції подолання перепон, індикатори – оціночні показники в межах окремих етапів розвитку інноваційного потенціалу (формування, накопичення, дифузія, використання та оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі);

– концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (с. 140–145), яка, на відміну від існуючих, включає три додаткові блоки: інституційний блок (передумови розвитку; принципи та тенденції розвитку); блок інформаційно-методичного забезпечення (інформаційне забезпечення, методи та інструменти розвитку); мотиваційно-результативний блок (напрями, мотиви та результати розвитку);

– методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств (с. 253–

260), який, на відміну від існуючих, передбачає сегрегацію етіологічних (причинних) та патогенезних (наслідкових) зв'язків між ефектами (економічними, інвестиційними, бюджетними, ресурсними, екологічними, соціальними, туристичними, технічними, інтелектуальними, правовими, ринковими, комерційними, репутаційними) та визначається на основі побудови ієрархічного дерева евклідових відстаней для показників ефектів, що мають інклюзивний характер;

– науково-методичний підхід щодо комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу (с. 298–306), що, на відміну від існуючих, базується на розрахунку інтегрального індикатора інтенсивності інноваційної стратегії та інтегрального індикатора інтенсивності інвестиційної стратегії для узгодження інноваційних й інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу і визначення інноваційно-інвестиційної стратегії (інноваційне плато; інноваційний прорив; інноваційний полюс; інноваційний контур; інноваційний трамплін; інвестиційне плато; інноваційна яма);

– механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (с. 334–337), до якого, на відміну від наявних, введено етапізацію інформаційно-аналітичного забезпечення, а саме: 1) формування системи аналітичних показників та визначення періоду дослідження; 2) аналіз локальних складових інноваційного потенціалу; 3) оцінка якості інформаційно-аналітичного забезпечення); та запропоновано сукупність аналітичних інструментів (локалізації і концентрації) і методів (індексних, графічних, рангових);

в дисертації набули подальшого розвитку:

– змістове наповнення поняття «інноваційний потенціал підприємства» (с. 59, с. 61–62), яке, на відміну від існуючих, розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, об'єднаних у фракції, а саме: ресурси (фінансові, кадрові, матеріально-технічні, інформаційні); інноваційні можливості (клієнтські, ринкові, репутаційні), інноваційна готовність підприємства (проектна, інтелектуальна, організаційна готовність та готовність до взаємодії з цільовими групами), що введені до системи управління підприємством і ґрунтуються на «принципі доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», що являє собою різнорівневу взаємодію та взаємозалежність інноваційного потенціалу макро-, мезо-, мікро-, нанорівнів;

– понятійна сутність категорії «розвиток інноваційного потенціалу підприємств» (с. 69–89), що розглядається як процес переходу від поточного до очікуваного стану та досліджується, на відміну від існуючих, за симбіозом змін окремих елементів структури інноваційного потенціалу – статичний підхід, та руху за етапами (формування, накопичення, дифузії, використання та оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі) – динамічний підхід;

– системна конфігурація управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом (с. 277–279), яка, на

відміну від діючої, включає такі напрями: стратегічне управління інноваційним потенціалом; управління якістю і конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу; управління інноваційною інфраструктурою; управління інноваційною активністю потенціалу; управління інвестиційним забезпеченням інноваційного потенціалу; маркетингове управління інноваційним потенціалом на основі життєвого циклу підприємства; управління інноваційними ризиками, які визначені на основі сукупності інноваційних компетенцій туристичного підприємства;

– теоретико-методичні засади когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств (с. 307–330), які, на відміну від існуючих, містять інноваційну платформу, яка забезпечує зв'язки між інноваційним потенціалом та інноваційними бізнес-процесами, інноваційною діяльністю й інноваційним продуктом. Інструментально-методичну основу когерентності складають: 1) інноваційна платформа туристичного підприємства (модель 18 ІІ, яка акумулює вихідні і результативні елементи інноваційної діяльності на підприємстві); 2) 3D-модель інноваційного процесу, яка передбачає визначення окремої площини інноваційного процесу: розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво, освоєння та виробництво – комерціалізація та збут, розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут, які перетинаються з полями інформаційного плато (загальнодоступні, комерціалізовані; приховані та власні інновації); 3) архітектоніка інноваційної діяльності туристичного підприємства (побудована за етапами інноваційної діяльності: маркетинг, розробка інноваційного продукту, освоєння та виробництво, комерціалізація та збут); 4) протоколи бізнес-процесів інноваційної діяльності туристичних підприємств (послідовність дій щодо реалізації окремих етапів і стадій інноваційної діяльності);

Ці та інші наукові здобутки здобувача мають наукове, теоретичне та практичне значення, є необхідним теоретико-методологічним базисом для розробки практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Стиль викладання матеріалів дослідження характеризуються логічністю, грамотністю, використанням фахової термінології. Оформлення дисертації в цілому відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій.

4. Наукове та практичне значення роботи, використання результатів дослідження.

Наукова цінність результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені теоретичні положення дозволяють сформулювати теоретико-методологічний підхід до розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств та удосконалення його управлінських процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-методологічні положення, науково-практичні

рекомендації та висновки можуть бути використані для формування і реалізації інноваційної політики туристичних підприємств.

Практична цінність отриманих результатів підтверджується довідками про їх впровадження в діяльність туристичних підприємств: ТОВ «Спутнік» (довідка № 11/156 від 18.12.2018 р.); ТОВ «Парти-Тревел» (довідка № 03-59 від 26.10.2017 р.); ПП «Штурвал Плюс» (довідка № 15 від 10.04.2018 р.); ТОВ «Красін Тур» (довідка № 04/2019 від 29.03.2019 р.) та відділення Донецької торгово-промислової палати у м. Маріуполі (довідка № 02/2036 від 15.02.2019 р.).

5. Повнота викладення положень дисертації у опублікованих працях.

За темою дослідження опубліковано 58 наукових праць, з яких: дві монографії, в тому числі, одноосібна (29,2 др. арк.), 32 статті (у тому числі 15 статей у наукових фахових виданнях України, 17 статей – у фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз, та періодичних наукових виданнях інших держав), 20 праць апробаційного характеру, 4 публікації, що додатково відображають наукові результати. Загальний обсяг публікацій складає 47,86 др. арк., особисто автору належить 44,3 др. арк. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає чинним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Заслуговує на увагу апробація теоретичних положень дисертації на конференціях зокрема: *14 міжнародних*: «Реформування економіки України: стан та перспективи» (м. Київ, 2008 р.); «Економіка і управління в умовах глобалізації» (м. Донецьк, 2010, 2013 рр.; м. Кривий Ріг, 2015, 2016, 2018 рр.); «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 2017 р.); «Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє» (м. Ірпінь, 2017 р.); International Scientific Conference Anti-Crisis Management (Le Mans, France, 2017 р.); «Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів» (м. Київ, 2018 р.); «Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток» (м. Львів, 2018 р.); «Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення» (м. Кривий Ріг, 2018 р.); «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» (м. Переяслав-Хмельницький, 2018 р.); «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 2019 р.); *6 всеукраїнських*: «Наукова школа маркетингового менеджменту: 20 років творчої діяльності» (м. Донецьк, 2011 р.); «Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз» (м. Дніпро, 2018 р.); «Соціально-економічні проблеми сучасності» (м. Маріуполь, 2018 р.); «Сучасні технології менеджменту забезпечення сталого розвитку економіко-правових систем в умовах євроінтеграції» (м. Черкаси, 2019 р.); «Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем

управління» (м. Київ, 2019 р.); «Модернізація фінансово-кредитної системи України: виклики глобалізації» (м. Кривий Ріг, 2019 р.).

В опублікованих працях розкрито основні результати дослідження і його наукову новизну. Це дозволяє стверджувати, що висновки і пропозиції, запропоновані у дисертаційній роботі, є апробованими.

6. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

В авторефераті дисертації достатньо повно та логічно відображено зміст дисертації, розкрито основні результати, одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації. Структура і зміст автореферату відповідають вимогам нормативних документів.

Наукові положення дисертації сформульовано коректно, по кожному з них визначено науковий результат, ступінь новизни та практичне значення.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Структура дисертації збалансована. За обсягом і оформленням відповідає вимогам, що ставляться до докторських дисертацій. Подана до захисту дисертаційна робота написана науковою мовою на 397 сторінках (16,54 авт. арк.) у логічному зв'язку та послідовності.

Дослідження виконано у межах визначеної теми, мети та завдань. Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) і профілю спеціалізованої вченої ради Д 08.120.01 Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля».

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи рівень наукових і методичних положень, обґрунтованість висновків і пропозицій, вважаю за потрібне звернути увагу на дискусійний характер окремих аспектів дослідження:

1. Для формування власних підходів та авторського профілю розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств важливим є залучення зарубіжного досвіду, на що здобувач акцентує увагу в дисертації, розглядаючи ключові характеристики американської, азіатської, європейської моделей розвитку інноваційного потенціалу (с. 51, рис. 1.4), але у подальшому не конкретизується, які компоненти розглянутих моделей використано для обґрунтування наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації.

2. В процесі дослідження теоретичних аспектів ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу автором побудовано так звану «воронку впливу дестабілізаторів різних рівнів» (с. 113, рис. 1.20), яка ілюструє, зокрема, вплив дестабілізаторів-перепон макро-, мезо-, мікро-рівнів на розвиток інноваційного потенціалу підприємства. На наш погляд, не враховано той факт, що нанодестабілізатори також впливають на

діяльність підприємства (мікрорівень). Це викликає необхідність їх врахування при визначенні дестабілізаторів розвитку інноваційного потенціалу підприємства, оскільки його успіх багато в чому залежить від кадрових ресурсів.

3. Викликає зацікавлення профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства (с. 152, рис. 2.10) в частині формування лояльності споживачів до інноваційного бренда, для чого автором побудована проекція відношення споживачів до бренда на кожній із стадій життєвого циклу (с. 155, рис. 2.12), що, слід погодитися, дозволяє виявляти позитивне чи негативне їх ставлення за критеріями – ступінь залучення, купівельна активність, бар'єр переходу до конкурентів, рівень інтерактивності, сила лояльності споживача. Проте, з тексту не зрозуміло, на підставі якої інформації: шляхом виявлення думки споживачів, експертів, чи спираючись на теоретичні напрацювання, отримано дані про силу прояву того чи іншого ставлення. Якщо це метод анкетування, то слід було навести в додатках анкету, за якою проводилася оцінка.

4. За результатами визначення статусу туристичних підприємств автором виділено п'ять груп таких підприємств залежно від ступеня розвитку їх інноваційного потенціалу (с. 249–250, табл. 3.31) на основі оціночної шкали з нерівномірними інтервалами. Постають питання: ця шкала побудована за загальноприйнятими підходами чи вона базується на результатах дослідження стану розвитку інноваційного потенціалу конкретних підприємств? Чи є ця шкала універсальною чи використовується лише для досліджуваних підприємств?

5. Поряд з цим в табл. 3.31 конкретизовано напрями орієнтації туристичних підприємств, які мають статус «інноваційний форсаж» з акцентом на запровадження реінжинірингу усіх бізнес-процесів, в той же час на стадії етапу «Розробка інноваційного продукту» в архітектоніці інноваційної діяльності (с. 320, рис. 4.20) виділено реінжиніринг бізнес-процесів як умову інноваційної діяльності досліджуваних туристичних підприємств. Таким чином, потребує пояснення думка автора щодо об'єктів і ситуацій, коли слід застосовувати реінжиніринг бізнес-процесів.

6. Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу підприємств-маркерів, перелік яких наведено на с. 369–370, проведено для представників різних кластерів – експлерентів, віолентів, патієнтів, комутантів (підрозділ 5.2), але ж, відповідно до думки, викладеної в підрозділі 3.2, туристичним підприємствам встановлено статус залежно від оцінки їх інноваційного потенціалу. Тому, вважаємо, що було б доцільним прогнозувати розвиток інноваційного потенціалу для туристичних підприємств різних статусів, що забезпечило кореспондування результатів авторських досліджень.

Проте наведені зауваження носять дискусійний характер і не впливають на принципові положення, означені в дисертації.

9. Загальний висновок по дисертації.

Дисертація за змістом, рівнем теоретичної обґрунтованості та практичної спрямованості висновків і розробок відповідає чинним вимогам

щодо такого рівня робіт, вона є самостійною, завершеною науковою працею, в якій автором обґрунтовано та винесено для прилюдного захисту наукові положення, що свідчать про вирішення наукової проблеми стосовно розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств та наявність суттєвого особистого внеску до економічної науки й практики розвитку сфери туризму.

Актуальність теми дисертаційної роботи «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств: теорія, методологія, практика», наукова новизна сформульованих та обґрунтованих в ній положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність, наукова і практична значущість відповідають вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами і доповненнями) та є підставою для присудження Лохман Наталі Володимирівні наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:
доктор економічних наук,
доцент кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу Херсонського
державного університету

В.Ф. Яровий



підтверджую фахівець ВК
Кураєв А.А.
15.11.2019